

בנאות דשא

פרשת ויגש תשפ"א - גליון ל"ו

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

חיזוק החומה המבדלת מלשקוע בגשמיות

עשרה בטבת שחל להיות בערב שבת אינו דבר שכיח, וידוע מה שכתב הבית יוסף (א"ח סי' תקנ) בשם **האבדוריה** (הל' תענית ע"מ קנר) שעשרה בטבת הוא שונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר, מפני שנאמר בו (יחזקאל כד, ב) 'בעצם היום הזה' כמו ביום הכפורים וכו', וכמו כן כשעשרה בטבת חל ביום שישי מתעניין בו ביום [ושאר צומות לעולם אינם חלים בשישי]. ויש בזה גם קצת מעין תענית בשבת, שהרי קי"ל שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה (ע"י א"ח סי' רמט ונו"כ שם), וכשעשרה בטבת חל בערב שבת נכנסים לשבת מעונים.

וע"פ פשוטו הטעם שהוא שונה משאר תעניות, משום דמה שסמך מלך בבל על חומת ירושלים - עפעס אנגערייט די חומה, הוי תחילת הפורענות וחמור טפי. אמנם בכהאי שתיא שעשרה בטבת בערב שבת, יותר בניקל לתקן מה שגרם הפורענות, שהרי משבת קודש - מיניה מתברכין כל שיתא יומין, ויום עשרה בטבת נכנס לתוך השבת, ובסיוע השבת קודש יותר בקל לתקן הפגם בחומה - שהיא הסיבה לתענית בערב שבת.

והנה בחז"ל מצינו כמה דברים שנקראים 'חומה'. א' אידישע שטוב - בית יהודי נקרא חומה (יבמות סב:), ואין המכוון לבית הגשמי המגין ומחמם מקור החיצוני ונותן בטחון לאדם, שבית כזה גם גויים בונים להבדיל, אלא כפירוש המהרש"א (שם) שהוא חומה של יראת שמים השומרת מן החטא, כנגד השונא הגדול ביותר - היצר הרע. א' שטוב וואס מ'פיהרט זיך ארנטליך דאס איז א חומה קעגען די יצר הרע. וחומה זו צריך שתהא עומדת כראוי.

גם מעשיהם של צדיקים הם חומה, כדאמרין בגמרא (ב"ב ז:): שכאשר גובין מבני העיר כדי לבנות חומה לעיר, 'אמר ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא, דכתיב (תהלים קלט, יח) 'אספרם מחול ירבון' וכו', אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון, וק"ו ומה חול שמועט מגן על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם. ובמהרש"א (ת"א"ג שם) מבאר ש"ם הכוונה למעשיהם של רשעים הבאים לשטוף את העולם ברע, וכדכתיב (ישעיה נז, כ) 'והרשעים כינם נגרש' (ע"י ח"א"ג ב"ב ענ. ד"ה אישתעי וח"א"ג סוטה ה. ד"ה אפילו).

והדברים באים ללמדנו, שכמו בים הגשמי גם בשעה

שהים שקט אין נראה לעין שהים - המים מנסים לשטוף את העולם, אבל באמת המים רוצים לעלות על החול ולשטוף את כל היבשה. כן הוא בנמשל, צריכים לדעת שכוחות הרע מבקשים לשטוף את הרוחניות שבעולם, וכנגד מים הזידונים המאיימים לשטוף כל חלקה טובה, צריכים לבנות חומה בצורה של קדושה וטהרה. ומכאן השבתות כבשנה זו, ביותר אפשר לחזק חומת בית ישראל.

...

והנה י"ל שחומר עשרה בטבת הוא גם מחמת היותו מירחין דעשו (ע"י זוה"ק ח"ב יב.), וריבוי כח תאוות היצר שיש בחודש טבת, וכמ"ש חז"ל (מגילה יג.) ירח שנהגה וכו', דהיינו שבחודש זה יש משיכה לעסוק יותר מדי בעניני גשמיות. ומצינו שהראיה שאינה טובה הראשונה המוזכרת בתורה היא בפסוק (בראשית ו, ב) 'ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה', ופירש רש"י מחז"ל טבת כתיב וכו', ע"ש. וכ"ק אאז"ל (פני מנחם חנוכה נר ז) מביא בשם ספרים רמז לחודש טבת מפסוק הנ"ל, ע"ש בדבה"ק. פירוש כי חודש טבת עלול ביותר לראיית שאינן טובות.

וכן היה בעת המלחמה עם היונים, שרצו להרבות תענוגי הגוף, וזה מ"ש יוונים נקבצו עלי, דהיינו שסובבו את בני ישראל עם טומאתם מכל עבר, וזה גופא כבר נחשב לפרצו חומת מגדלי, שהסיכוב והשיקוע בתאוות הגוף מהווה פירצה חמורה בחומת קדושת ישראל. וזהו החומר המיוחד שיש בצום העשירי.

ומרומז במה שסמך מלך בבל על חומת ירושלים, כי כל איש ישראל הוא היכל לה' כדכתיב (ירמיה ז, ד) 'היכל ה' המה', והאדם צריך להקיף עצמו בחומה בצורה של יראת ה' טהורה, אך כשאין נשמרים מלטבוע בגשמיות, והתחלת הפירצה כשאין שומרים על העינים שהם סרסורי העבירה, והרי זה בבחינת מלך בבל הסומך על חומת ירושלים. וכדאמרין בגמרא (נדרים לב:) 'ובא אליה מלך גדול וסבב אותה - זה יצר הרע, ובנה עליה מצודים וחרמים - אלו עונות', דהיינו שבזה לבד שהאדם מוטב בגשמיות, על אף שעדיין אינו חוטא בפועל, זה לבד כבר תחילת פורענות. ולכן ניתנו לנו ימי החנוכה בתחילת חודש טבת, לקרב אל הקדושה גם ימים אלו, שלא יהיו טבת בגשמיות, אלא להטיבם ולהעלותם לקדושה.

(מתוך סיטסה ס"א מקץ תשפ"א, ושבת חנוכה תשע"ב - עבד"ד ח"ב ע"מ שיד-שטו)

תלמידי חכמים צריכים זהירות יתירה

היושבים באהלה של תורה צריכים להיזהר ביותר לא לשקוע בהבלי העולם, וכמרומו בדברי הגמרא (תענית ו:): 'אמר רב יהודה טבא לשתא דטבת ארמלתא [טובה יש לשנה דטבת ארמלתא שאין גשמים יורדין בה להרביע את הארץ - רש"י], איכא דאמרי דלא ביירי תרביצא, ופירש רש"י 'אותן מקומות שמרביצין בהן תורה אינן בורות, מפני שהדרכים יפין הן, והולכין התלמידים ממקום למקום ללמוד תורה'. ויש לרמז, דגשם' הכוונה לגשמיות, וטב לשנת שאין ריבוי גשמיות, כדי שאלו שעוסקין בתורה לא ישקעו בבזבז הגשמיות של חודש טבת. ובפסוק 'ויראו בני האלהים' (בראשית ו, ב), פירש רש"י בני השופטים, וכמו שאמרו חז"ל 'אלהים' אלו הדיינים, ועליהם נאמר 'ויראו וגו' טבת הנה' [וכמבואר במאמר בפנים], כי הם עלולים יותר להיכשל, וכדאיתא שהיצר הרע מתאווה ביותר לירכי דרבנן להכשילם בתאוות אלו (ע"י סוכה נב. זוה"ק משפטים קיא: וראשית חכמה שער הקדושה פ"ז, וע"י סדר היום סדר הלילה ויערות דבש ח"ב דרוש י), וצריכים לקחת התעוררות וכח מימי החנוכה, להתגבר על החשכות והקושי של ימי טבת, ללמוד תורה בטהרה (וע"י פני מנחם חנוכה נר ז' ע"מ שיב).

(שבת חנוכה תשע"ב - עבד"ד ח"ב ע"מ שטו)

יהודה ויוסף

תורה ויראת שמים צמודים

איש ישראל צריך להכין עצמו היטב קודם הלימוד, להקדים המפתחות החיצוניות, ראשית חכמה יראת ה', תורה בלא יראת שמים אין לה קיום, ולכן נצרך להקדים פירא ללימוד התורה, יוסף הצדיק הוא בחינת יראת שמים כדכתיב ביה (מקץ מב, יח) 'את האלקים אני ירא', והיה הוא בחינת התורה, 'להורות לפני' (מו, כח) - לתקן לו בית תלמוד, ואכן יוסף הצדיק ירד למצרים קודם יהודה, כעין הקדמת היראה קודם התורה. תורה בלא יראת שמים אינה כלום, וכן להיפך יראת שמים בלא תורה אינה יראה אמיתית אלא כזב ורמיה - אָפּ גענאַרט, ומשנה ערוכה היא אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד (אבות פ"ב מ"ה). וזהו דכתיב בהפטרות (יחזקאל לו, יט) 'כה אמר ה' אלקים הנה אני לוקח את עץ יוסף וגו' ונתתי אותם עליו את עץ יהודה וצִיָּתָם לעץ אחד והיו אחד ביד', כי אי אפשר להגיע לשלימות אלא עם שני הכוחות יחדיו, תורה ויראת שמים, מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות.

איתא בזה"ק (משפטים קכד.) כל התורה שמותיה של הקב"ה, צריך לזכור שהקב"ה יושב ושונה כנגדו ויש ללמוד ולהתייגע כדי להבין ולברר את רצון הש"י ולא לשם חכמה בעלמא, שהרי יתכן ללמוד תורה הרבה ואין לה ערך כלל - מ'קען לערנען תורה אזוי פוהל, אָן אַ שיעור, און ס'איז גאָר נישט ווערד, כדאיתא בגמרא (שבת לא.) אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלווח העלה לי כור חטיין לעליה וכו' אמר לו עירבת לי בהן קב חומטין, אמר לו לאו, אמר לו מוטב אם לא העליתיה, תורה בלא יראת שמים אין לה קיום, ולפיכך דוקא אצל יוסף הצדיק כתיב (מקץ מא, טו) 'ויצבר יוסף בר', 'בר' הרמז לתורה כמו שדרשו ז"ל (סנהדרין צא:) על הפסוק (משלי יא, כו) מונע בר וגו', וכן איתא בגמרא (סנהדרין מב.) קרי רב יוסף אנפשיה יורב תבואות בכח שור' (משלי יד, ד), ואיתא בתוס' שם שהוא רמז על יוסף הצדיק שנקרא שור, היינו שעל ידי כוחו של יוסף הצדיק דכתיב ביה 'את האלקים אני ירא' יש קיום לתורה, ולהיפך כשאין יראת שמים נעשית התורה מתולעת ונופלת בידי כוחות הטומאה, מוטב אם לא העליתיה, וכפי שאכן מצינו שמכל התבואה של המצרים לא נשאר כלום, ורק תבואתו של יוסף הצדיק נתקיימה. (פני מנחם ע"מ שסח וע"מ שסט)

לע"נ הילד דוד אלימלך ז"ל

בן יבדלחט"א ידידינו

הרה"ר ר' ישעיה ברכיה שטיינברג שליט"א

נלב"ע ט"ז טבת תשע"ח

נתרם על ידי הוריו שיחי

נדבת

הר"ר אריאל אדלשטיין הי"ו

לונג איילנד

לזכות רבינו ראש הישיבה שליט"א

בתי מדרשות - מקומו של הקב"ה

הארון קודש ושם הזילו דמעות והתפללו, כי ידעו ששם מקום החיות, **דארט קלאפט די הארץ פון די יודישע פאלק** - שם פועם הלב של האומה הישראלית.

ואמרו חז"ל (פסחים פז, ב"ב ח.) שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם חומה ומגדלות, אמנם אימתי הבתי כנסיות ובתי מדרשות מהווים חומה, כשיודעים שאין זה בית עם, אלא כדברי הרמב"ם (סוף בא) 'מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו ברייתך אנחנו', זה המטרה והתכלית של בית המדרש - לדעת שאנו ברייתו של ה', והדברים אמורים בין על מקום של תפלה ובין על מקום של תורה, כי הכל חדא, והאמורים התפללו ביני עמודי היכא דהוו גרסי (ברכות ח.) כי התורה שלומדים אינה לקנטר, והמקום תפלה אינו עשוי לדברים אחרים, אלא הכל נעשה למטרה אחת, שכולם - מגדול ועד קטן - ידעו את ה'.

צריכים להתבונן בדברי חז"ל (ברכות ו.) שאמרו שהיכן שיש מנין עשרה, קדמה שכינה ואתיא, וכביכול מצפה השכינה לבואם של יהודים להתפלל וללמוד, וכן אמרו (שם ו:) בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא וכו', חז"ל אינם אומרים גזומאות, ואם הם מגלים לן שהקב"ה מקדים ובא, הרי זה אמת לאמיתו, שהקב"ה אומר כאן בבית המדרש זה מקום שמבקשים ודורשים אותם, ואי"ה הרי מוטל על כל אחד ואחד אחרות, שהבית המדרש יהיה מקום הראוי להשראת השכינה, לשמור על קדושת בית המדרש, ומוטל עלינו להשגיח לא להכניס דברים המבלבלים ודברי חולין לתוך בית המדרש.

(מתוך טיוטה ס"ג מקץ תשפ"א)

איאת בגמרא (שבת לב.) 'בעון שני דברים עמי הארצות מתים, על שקורין לארון קודש ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם', ויש להבין מה הרבנות דייקא בשני דברים אלו. והנה רש"י פירש דלשון ביזוי הוא לקרות לבית הכנסת מקום שמתקבצין בו הכל [שמחמת גודלו הוא מתאים למקום קיבוץ כולו], וכן שקורין לארון קודש ארנא שכן היו קורין למגדלות שלהם. אך **המהרש"א** (חא"ג שם) מבאר כי 'בית הכנסת' אינו רק מקום כינוס של בני ישראל, אלא הוא מקום שכולל את הקב"ה עם בני ישראל, וכמ"ש חז"ל (ברכות ו.) 'מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר (תהלים פב, א) אלקים נצב בעדת קל', ועמי הארצות הקוראים לבית הכנסת 'בית עם', אך מתייחסים אליו כמקום התכנסות אינשי לתפלה, אך שוכחים את העיקר - חלק אלקים שבו, שהקב"ה נמצא שם. גם כשהצורה החיצונית אינה כי"בית עם, אלא הכל מוכן לתורה ותפלה כראוי לבית המדרש, עדיין **נשאלת השאלה: אבער די אייבערשטער וויא איז?** שהרי שמו האמיתי הוא 'בית הכנסת' שזכור את המתכנסים שם - הקב"ה ובני ישראל.

ואם זוכרים שהקב"ה מצוי בבית הכנסת, הרי זה מחייב התנהגות אחרת בכל הענינים. כי אין המכוון לקריאה בעלמא ארון קודש, וגם אלו שבעת שנכנסים לבית הכנסת ניגשים לארון קודש ומנשקים אותה, בכל זאת עדיין אין זה מחייב שהם מתעלים מזה, כי אמנם הם מרגישים שהארון קודש הוא מקום קדוש, אבל אם אין זה מחייב אותם להתנהג בקדושה, הרי זה גם בבחינת קורין לארון קודש ארנא. שכן על האדם לדעת, שכל החיות הוא מארון קודש, דארט ליגט אונזער הארץ, ואמותינו בכל הדורות כשהיה חולה בבית או צרה אחרת פתחו את

מילי דאורייתא

בהם תעבודו [ולכאורה האי קרא צריך לדרשות דסוטה ג; וי"ל], במשמעות **שכל** שבה שלהם לרובם [כעין דדרשין בנערה], או מדרהוקש לקרקע שכל שבה לבעליה. וגם איך יתבארו או מדרהוקש לקרקע שכל שבה לבעליה. וגם איך יתבארו לרבו, וגם התינת ממתן תורה, אך בכמ"ק בגמ' ומדרשים משמע שאף קודם לכן גבי עשו שלא יכל יצחק לברכו כמד"ר תולדות, וגבי ארץ ישראל שקנויה לנו ע"י שכנוע עבד לאחיו, ועוד. וכן משמע במזרחי ושאר מפי תחלת פרי בראשית דגם ליפת היה קצין בנכסי כנען מטעם מה שקנה עבד, אף דיפת היו גוי, וכן באוה"ח בפרשתן מז, כג ע"ש [מיהו התם בלא"ה הקשה רמ"א דאין גוי קונה גוי לגופו ואכמ"ל].

והי' מקום לדון דזו סברא דא"צ קרא וזהו כל מהות עבד, וכדמכאחא לינשא דגמ' מגילה ט"ז. וסנהדרין ק"ה, ועוד 'עבד שקנה נכסים נכסים למי ועבד למי' היינו שהוא דבר פשוט, וביותר בסנהדרין צ"א. שבאו בני אפריק לרון עם גביהא בן פסיסא על זכותם בארץ, אמר להם אף אני לא גביא לכם ראיא אלא מהתורה, עבד עבדים יאא לאחיו, עבד שקנה נכסים וכו', והרי היה לו לסיים בהוכחה מקרא דנכסי עבד לרבו, וע"כ דזו סברא נורק יש מקום לדון בנכסים שקנה קודם עבדותו, ובכסף קנינו לעבדות, ובכסף שנתן לו ע"מ שאין לרבו רשות, ואם זכיתו מיד לרבו או דהוא זוכה ורבו מיני' קוקי, ככל אשר דנו בזה].

והנה כ"ת דקדק היטב בלשונו 'דאין קנין לעבד בלא רבו' - דמה שקנה עבד קנה רבו, כלומר **שהסיבה היא מה שקנה עבד קנה רבו** [הא מקורו כאשר יאא] **והמסוכה והתוצאה דאין קנין בלא רבו** וכן משמעות בכל מקום, ולפלא ראיית בשו"ת שואל ומשיב כרך ב' ח"א סי' נ"ו [ובקצרה ביד שאלו יו"ד רס"ז סקט"ז] שנקט להיפך, דאין קנין לעבד בלא רבו הוא הסיבה, שאין לעבד **כוח לעשות מעשה קנין**, וע"כ אפ"כ דמה שקנה עבד קנה רבו, וביאר בזה שיטת הנחלת יעקב דבירושה לא אמרי' מה שקנה, שמה שעבד יורש אין שייך לרבו, רק מה שקנה וזכה ועבד, וביאר השי"מ דהחסרון הוא **במעשה הקנין** שאין העבד יכול לעשות לעצמו, וירושא א"צ קנין דממילא הוא, והוא מחודש מאד לענין, דכפשוטו נקטי אפ"כא היות **שכל קנינו שייך לרבו** ע"כ אין לו יד (כפי השיטות שנחלקו), וגם הנחלת יעקב לא פירש האי טעמא, רק כפשוטו טעמו דלזה אין לרב כי"כ שייכות ותביעה כמו לדברים שזכה וקנה ועשה (וגם בזה היו שיטות חידוש), וגם אמאי יורה רבא אם אין קנין, להוי הפקר, אם אין טעם עצמי שכל קנינו שייך לרבו, ויל"ת ואכמ"ל.

(מתוך מכתבים, מוצש"ק לך, יי חשון, וי כסלו תשי"ע)

לעבדים ומה שקנה עבד קנה רבו ע"ש [ואף אם קודם מתן תורה דינם כבני נח, מ"מ הרי לבסוף שנעשו ישראלים לכאורה פקע קנין הגוף של זה בזה, כמו גר ועבדו שנתגירו]. וי"ל. והרי יעקב אבינו שלח לו דורון, וגם קנה ממנו חלקו במערת המכפלה, ואם הכל קנוי ליעקב מה שייך כל זה [ובעבד אף מה שנתן לו רבו לא קנה, דלא כבמתנת בעל לאשה].

ושוב כתב **רבינו שלטי"א**: ומ"ש ידידי נ"י לבאר ע"פ הסוברים דלאבות דין בן נח, אין הישוב מספיק להערת, דהא גם נכרי אין לו קנין הגוף בנכרי [וע"י שפ"א (יורה דעה) דגם נכרי המוכר בנו לישראל לא קנה גופו, וא"כ אף שיצחק אבי עשו נתנו ליעקב לא מהני לקנין הגוף. וע"י גור אריה יודא להגרמ"ו בשו"ת סי' ט' וסי' י' שדן בזה].

רק למה שכתב ידידי להבין בדברי בית האוצר (כלל ח סק"א) דעשו הו"ל דין נכרי [ועקב דין ישראל - לא כתב כן ידידי בפירושו, אך כך עולה מהבנתו בבית האוצר], א"כ שייך קנין הגוף לישראל בנכרי. אך לענין דין חכונת המדרש (כ"ר לה. יג) שהביא הבית האוצר, על עשו בן יצחק, אלא על אומה האדומית המכונה עשו, והיא הרגה בישראל [אומה ישראלית], ולא נקט במדרש 'עשו ויעקב', וגם לא הרג עשו את יעקב, ואדומים פשיטא דהוו נכרים, ואף על בני עשו ממש [הדור הראשון] נחלקו, ע"י מהר"י ח"ב אורח סי' ו' והגרש"ש קדושין י"ח, אם דינם כנכרים, אך לא מצינו דעשו נכרי ויעקב ישראל.

לכשעצמנו היה נ"ל לתרץ [אם לא נסיכים למה שכתבתי דדברי המד"ר דלאו דוקא דין קנה עבד קנה רבו], דכל מה **דישראל אין קונה ישראל הוא דוקא אחר יצ"מ ומתן תורה** שנתחדש בעדיו הם ולא עבדים לעבדים [ואף דגם בנכרים אין קונים זה מזה, ואם הכל משום שגדו עבדות נתייחד רק לעבדי הבורא ית"ש, או נכרים עבדים לעבדי זרע ישראל, ולא לנכרים בעלמא], משא"כ קודם מ"ת היה קנין הגוף [וע"י צננת פענח למהר"יט (פרי נצבים) דמה שיכל להשביע דורות הבאים כי היו עבדי פרעה ועבד משועבד הוא וכל דורותיו אחריו. - ולכאוי אף קנה קנה"ג בהם, ולהנ"ל קודם מ"ת שאני].

ובמכתב להגרמ"מ שוליוגר ז"ל, כתב **רבינו שלטי"א**: בעיקר הגידון מה המקור בקראי הוא דאין קנין לעבד בלא רבו דמה שקנה - קנה רבו. הנה זה לשון המבי"ט בקרית ספר פ"ג מוזיקה ה"יב יו"לדא ביה מדכתבי והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחיזה לעולם בזהם תעבדו, דמשמע דכל מה שהם קונים ועובדים הוא לכם [הערתהי הלשון מקיס הגדמ"ח, כי בדפוסים הנפוצים חסר הלשון], וכמובן שהדברים עדיין צריכים תלמוד, מאיזה תיבות בדיוק דרשי, האם מילעולם

בענין מה שקנה עבד קנה רבו

מה המקור - ואי שייך בעכו"ם

זקני הרב מויערשנב זצ"ל כתב בספרו פרדס שאול בפרשתן: **'הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם'** (מז, כג), בס' **אור החיים** הקשה על מה שאמר 'ואת אדמתכם' דמשמע שעשה קנין אחר באדמתם, ומה הוצרך לזה, הא קי"ל דמה שקנה עבד קנה רבו (פסחים פח.), וא"כ כיון שקנה אותם לעבדים, ממילא קנה כל מה שהי' להם, דהא מה שקנה עבד כ"י.

וי"ל לפימ"ש בקצה"ח סי' רמ"ט לפלפל בהא דאמר' מה שקנה כ"י, אי היינו דוקא אבות דברים שקנה העבד אחר שנעשה עבדו, אבל מה שהי' לו קודם לכן לא קנה רבו, או דאין חילוק, ע"ש. ולפי"ז י"ל שחשש יוסף פן יבואו בטענה שאדמתם היתה להם מקודם, ולא אמרי' ב"י מה שקנה עבד כ"י, ולכן עשה באדמתם קנין מיוחד, שלא יהי' להם שום טענה ע"ז.

ולפי דעתי **יש להסתפק אם גם בעכו"ם אמרינו מה שקנה עבד כ"י**, ד"ל דדוקא בעבד של ישראל אמרי' כן, אבל לא בעבד של עכו"ם, וא"כ לא קשה, דהא יוסף קנה אותן עבור פרעה, ושפיר הוצרך לעשות בהן קנין אחר, דהא פרעה לא קנה את אדמתם במה שקנה אותן, דבעכו"ם ל"א כן דמה שקנה עבד רבו, אך אם נימא דאבות הי' להם דין ב"י קודם מ"ת, א"כ יש להוכיח מדברי יצחק שאמר לעשו 'הן גביר שמתיו לך' (תולדות לו, יז), ופירש רש"י [מחז"ל ב"ר סו, ה] משום דמה שקנה עבד כ"י, א"כ מוכח דגם בעכו"ם אמרי' כן, וע"י בשפתי חכמים בפי בראשית. עכ"ל.

והנה מה **שזקני זצ"ל** דן אם לעכו"ם ג"כ אמרינו מה שקנה עבד קנה רבו, ספקו צ"ע, דהא נכרי בנכרי לא קנה קנין הגוף וכדאמרין יבמות מז. וגיטין לח., ואולי בנן הקנוי לאב שנסתפק **השפת אמת** (יורה דעה ס"ד סוף יז) אם קנה קנין הגוף, או בקנין כיבוש מלחמה שדנו לומר אם קונה קנין הגוף (עי' רשב"א יבמות שם ובדבר אברהם ח"א ע"פ ב, וע"י בית האוצר כלל צז), בכה"ג יש לדון אם אמרינו ביה מה שקנה עבד קנה רבו.

ובמה שהביא **הפרדס שאול** מקור לדינא דמה שקנה עבד קנה רבו, מדברי חז"ל על הפסוק 'הן גביר שמתיו לך', כתב **רבינו שלטי"א** במק"א: לכאורה אף שרש"י הביא המדרש לפרש הפסוק, מ"מ לדידי נראה דאין לחשוב זה כמקור, ובפרט למ"ש בקדושין (יז) דעשו כישראל מומר דינו, והרי ישראל אין קונה ישראל לקנין הגוף כעבד כנעני [ואף דשרי להשתעבד בפרך ברשע ככנוי כמ"ש בב"מ עג; מ"מ אין נקנה קנין הגוף, וילח"ע במדרש המובא ברש"י (הושע יב ט) שיוסף קנה אחיו

ברכות מול טוב
לידידינו הר"ח ר' **אברהם מרדכי שלטי"א**
בן מורנו הנאור רבי **אליהו זצ"ל**
לרגל החלוקה לבנו **מנחם מנחם** י"ו
יובה לגדלו לתורה לחופה ולמעשיו
דבית משתתפי שיעורי חורף ויומי
של המאליפו בינה הר"ח שלטי"א

נדבת
הרה"ג ר' **ישראל שלטי"א**
וינה
לרגל הולדת בנו **שיחי**
יכה לגדלו לתורה לחופה ולמעשיו

נדבת ידידינו
הרב **צבי שניפלד** שלטי"א
לרגל נישואי נכדתו בת לבנו הר"ר **יצחק ח"ו**
יזכו לבנות בית נאמן בישראל
ולראות דורות ישרים מבורכים

לע"נ הרה"ח ר' **אברהם**
ב"ר **אלימלך** שלטי"א
גלבי"ע ט"ז
ת.צ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו הר"ח ר' **יצחק לפה** ח"ו

שלשלאות - לולא עבודת יוסה צ' וקדושתו

יובא מצרימה יעקב וכל זרעו אתו' (מו, ו), איתא בגמרא (שבת פט:): 'ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו, בפשטות הכוונה על זכותו של יעקב, אך בבית ישראל (ויגש תשי"ג סוד"ה בשפ"א) כתב בשם מדרש זכותו של יוסף, ומקורו מסתמא בס' **צדור המור** שכתב (ר"פ מקץ) 'ומפני זכותו וזכות יוסף סבב השם שירד בכבוד גדול למצרים' [נספר זה היה חביב אצל הרבי הבית ישראל זי"ע (ועי' שפ"א (תרל"ב ד"ה בשם, תרל"ה ד"ה בשם, תר"מ ד"ה במדרש הב') מש"כ בשם החידושי הרי"מ זי"ע].

וי"ל העומק בזה, ע"ד המסופר על **צדיקים זי"ע** שהיו ישינים עם ידים קשורות כדי שלא יבואו הידים לידי טומאה, ובשפת **צדיק** (שבועות אות ט) דקדק על לשון חז"ל (שבת פו:): 'עבוד פרישה', דלכאורה הול"ל 'פרשו', ומאי 'עבוד', ומבאר שקודם קבלת התורה בכדי שיהיו פרושים היו בני ישראל צריכים לעשות פעולות גופניות ממש כדי להימנע ולפרוש מדבר איסור, וזהו 'עבוד פרישה'. וכן יש לפרש דראוי היה שיצטרכו השבעים נפש וכל זרעם להתמודד עם נסיונות קשים עד כדי **שיצטרכו לקשור ידיהם בשלשלאות של ברזל**.

אבל לכן 'יוסף הורד מצרימה' (וישב לט, א), כי ע"י שיוסף הצדיק עמד בנסיון פתח את הפתח שיוכלו בני ישראל לעמוד בה בקדושה, ושוב לא הוצרכו בניי לשלשלאות של ברזל, **אלא כבר היה נטוע בהם הכח לעמוד כנגד היצר**. וי"ל שלכן יש טעם של שלשלת על 'יומאן' (וישב לט, ח) [ובקדושת לוי כתב הבנו של האבאדיטשובער זי"ע ד' טעמים על שלשלת זו], כי על ידי ה'יומאן' תיקן לנו יוסף הצדיק שלשלת אחת לעמוד על ידה כנגד היצר.

(ס"ג וישב תש"פ)

גירות בעולם הזה

וימי החיים האמיתיים

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיך, ויאמר יעקב ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה' (מו, ט), ולכאורה אמאי קאמר יעקב ימי שני 'מגורי' שפירושו כפירוש רש"י ימי גרות, כל ימי הייתי גר בארץ, ולא אמר ימי שני חיי. ומבאר **המלבי"ם** שפרעה לפי הבנתו קרא כל השנים שיתהלך האדם על האדמה בשם שנות חיים, אבל אצל יעקב אבינו החיים האמיתיים הם רק החיים הרוחניים והנצחיים, וכי מה יענה לו יעקב ואיך יסביר לו זאת, ולכן דייק בדבריו, שאם תשאלני על ימי שני מגורי אוכל להשיב לך שהיו שלשים ומאת שנה, אבל אם תשאלני על שני חיי, דע כי מעט ורעים היו ימי שני חיי, ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם, שהם הרבו יותר הימים שעבדו בהם את ה' וקנו השלמות הנפשית. עכ"ד.

ודייקא אמר 'ימי מגורי', וכפירוש רש"י גר בארץ, כי מתוך הרגשת הגירות בעולם הזה (עי' חזקוני"ל שער חשבה"נ חשבון לו שפ"א בהר תרנ"א ד"ה בפסוק), יכולים להתבדל מכל תענוגי ואהבות עוה"ז, ולחיות חיים האמיתיים, וזה שאומרים בהגדה של פסח 'צא ולמד', שמכל הקורות עם בני ישראל אנו לומדים - איך איש ישראל צריך לחיות בהאי עולמא, 'וירד מצרימה ויגר שם' (תבא כו, ה) - מלמד שלא ירד יעקב להשתקע במצרים אלא לגור שם, ולכאורה תמוה הלא יש הלכות בגמרא עד כמה זמן האדם נחשב לגר ואורח כשבא למקום חדש, ומתי הוא נעשה תושב, שלושים יום, ותלוי אי דעתו לחזור או לא (עי' ב"ב ח. וס' המפתח רזא דשבת שם), אבל כאן הרי יעקב אבינו דע"ה היה במצרים י"ז שנים, וכבר בשעת ירידתו למצרים ידע שעתיד להיות שם עד סוף ימי חייו וכמו שאמר לו הקב"ה בפרשתן (מו, ד) **'אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלה גם עלה ויוסף ישיב ידו על עיניך'** (ועי' אה"ח הק' שם עוד נחבון), ובניו אחריו היו שם מאות שנה, ואין לך להשתקע שם גדול מזה. אלא שלא 'להשתקע' היינו שלשוק בתוך הגשמיים וטומאת ארץ מצרים, וכל ימי היותם של יעקב אבינו ע"ה ובניו במצרים הם זכרו שהם גר בעולם הזה, וזהו אמרם 'מלמד' שלא ירד יעקב אבינו להשתקע שם, כי זה מלמד אותנו את הדרך לחיות בהאי עולמא. על ידי שזוכרים שאנו בניו של יעקב אבינו ע"ה והמשך הדורות שלו.

(ס"ג פרי יוחי תש"פ ויום ה' אה"ק תש"פ)

בין החומות - אי נחשב כלפנים

'אלה בני לאה וגו' שלשלים ושלש' (מו, ט), ופירש רש"י 'ובפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב, אלא, זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר, שנאמר (פינחס כו, נט) 'אשר ילדה אותה ללוי במצרים', לידתה במצרים ואין הורתה במצרים, ועי' **במהרש"א** (ח"א ב"ב קכג): שמבאר שרש"י מפרש שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר, משום שלפי זה יתפרש היטב מה דכתיב 'כל הנפש לבית יעקב הבהא מצרימה שבעים', שהיא בכלל הבאים מצרימה משום שנולדה בין החומות טרם בואם למצרים. אבל הרשב"ם (ב"ב קכ. ד"ה דאמר ר' חמא) מפרש דבין החומות היינו בתוך מצרים, וכדכתיב להדיא 'יוכבד בת לוי אשר ילדה אותה ללוי **במצרים**', ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה, קאמר נמי בין החומות גבי לידתה, וקחשיב לה בכלל הבאים אף שלא נולדה קודם שבאו למצרים, ולפי פירוש הרשב"ם א"ש טפי מה דלא חשיב לה בהדיא בין הבאים, משום שלא נולדה טרם בואם למצרים, מיהו לפירוש רש"י נמי י"ל כיון דנולדה בין החומות שהגיע לארץ מצרים קצת לכך לא חשיב לה בכלל הבאים, עכ"ד.

אך צ"ע בדברי רש"י דהא אמרינן בגמרא (פסחים פה:): דרך שערי ירושלים לא נתקדשו עוביין משום מצורעים, אבל בשאר כל השערים אמרינן נמשפת עובי הדלת הו"ל ככפנים דשערי העזרות נתקדשו, ומן האגף ולפנים כלפנים דמי [וכן בשבת (ט). קי"ל שמפת הדלת נחשב כפנים, וגם בנדרים (נו): נחשב מן האגף כלפנים], ואם כן מה הועיל רש"י בפירושו שנולדה בין החומות, הלא בעומדה על פתח הכניסה במפתן השער נחשב לה כאילו נולדה בין החומות נחשבת כאילו נולדה במצרים. והיינו כפירוש הרשב"ם, א"כ הול"ל שנולדה בתוך מצרים וכפשטיה דקרא בפרשת פינחס.

וע"ד האגדה אין זו קושיא כלל, משום שנפש יהודי אינו שייך בעצם למצרים - ערות הארץ, ונכנסו שם רק כדי לקיים את הגזירה של גר יהיה זרעך 'בארץ לא להם', וע"כ כל זמן שבני ישראל לא נכנסו בפועל למצרים אין לומר שנפש ישראלית הנולדה בין החומות נחשבת כאילו נולדה במצרים, שהרי **בעצם מהותה אין מקומה שם בכלל**, וגם כשכבר היו בני ישראל במצרים לא נבלעו ח"ו בין המצרים, אלא היו מצוינים שם, משא"כ בקדושה, וכ"ש בקדושת העזרה ששם הוא שורשו של כל נפש ישראל, להיות מוקף חומה בצורה של קדושה, שפיר קי"ל מן האגף ולפנים כלפנים דמי.

(פרי יוגש תשע"א - עבד"ד ח"א עמ' טו)

הקדושה והטומאה לא ישכנו צמודים

'ויאמר פרעה אל יוסף ואחיק באו אליך' (מו, ה), וכבר נתקשו המפרשים דלכאורה מה צריך פרעה לומר ליוסף שבאו אליו, הלא ידע יוסף כל זה, והוא עצמו אמר לו כן, וגם מהו 'לאמר', למי צוה פרעה לומר כן.

ויש לבאר שפרעה חשש שכמו שיוסף מל את המצרים ויירם והיה מקרבן לה' (עי' ב"ר ז, ו; צא, ה. ועי' פה תואר ונזר הקודש שם), וי"ל שזה היה **כדי להכניס קצת קדושה בארץ מצרים**, שיוכלו בני ישראל להיות שם על אף הטומאה השורה בה, כמו כן יעקב אבינו ובניו ינסו להשפיע קדושה על כל ארץ מצרים, לכן אמר פרעה ליוסף, אביך ואחיק באו אליך - אליך בלבד, 'לאמר' פירוש תאמר להם כן בשמי, שביאתם הוא רק אליך, ולכן אמר לתת להם את ארץ גושן, מקום משלהם.

ויש לנו להתבונן עד כמה נשתנה העולם, מרחק של אלפי שנה מאז ועד היום, מצרים היה ערות הארץ, ובכל זאת פרעה הוא שחשש שיעקב אבינו ובניו יהיו בשטח י-ה ישפיעו למעט את הטומאה, ואלו היום לדאבוננו הוא להיפך, ערות הארץ והתועבות הרעות והמגונות מסובבים אותנו מכל צד, בין הבית הגשמי שיש לכל אחד, ובין בית הרוחני דהיינו בתי כנסיות וכו' מדרשות, ואנחנו הם אלו הצריכים לשמור ולהשגיח שערות הארץ לא תחדור אלינו פנימה, שארץ גושן תישאר בטהרתה ובשלימותה לצאצאי יעקב אבינו ע"ה.

(נר ז' דחנוכה תשע"א - עבד"ד ח"א עמ' רכג)

יעקב אבינו קרא קריאת שמע - ויוסף הצדיק התבונן בעבודתו

בה"י, ב' יוגש תשפ"א

לכבוד מו"ר שליט"א

אחרי דרך מבוא השלום בכבוד הראוי

אבי שליט"א ביקש ממני לכתוב דבר חידוש שעלה ברעיונו. על הקושיא אמאי יוסף הצדיק לא קרא קריאת שמע, י"ל לפי מה שיש פוסקים דס"ל שאפשר לצאת ידי חובת קריאת שמע בשומע כעונה, וא"כ אחרי כ"ב שנה שלא שמע קריאת שמע של יעקב אבינו ע"ה, כששמע אותו קורא שמע, התכוון לצאת ידי חובה בזה. ועוד, דאיתא בספ"ה"ק על פת דכתיב בסו"פ בלק 'והמה בוכים מזה האהל', ובתרגום והמה בכין וקריין שמע, שזה היה בכדי להסיר ולבטל הקליפת דונות (עי' לקוטי מוה"ר קמא תורה לו), וכן כאן בב"ה יוסף הצדיק, ובצירוף הקרי"ש שיצא בשומע כעונה, כדי להסיר קליפת ערות הארץ, לפני ירידת בני ישראל לשם.

והעיר רבינו שליט"א:

וכוונת משמיע? - דק"ל (עי' ר"ה כח. ואו"ח סי' ריג סעיף ג) שצריך שיכוון המשמיע להוציא ידי חובת השומע, ומהיכי יתני נימא שיעקב ידע שיוסף רוצה לצאת בקריאתו, ואף כשהמשמיע יוצא ידי חובתו בקריאה זו צריך לכוון להוציא, וכמבואר בטוש"ע שם, ועי' חזו"א או"ח סי' כט סק"א.

ולכאורה אם כיוון לצאת, איך נפל על צוואר יעקב ונשקו. שאסור לעשות דבר אחר בשעת קיום מצוה, עי' ט"ז או"ח סי' קצא סק"א 'בכל המצוות לא יעשה אותם ועוסק בדבר אחר' עי"ש. ועי' יומא יט: 'הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתותיו ולא יורה באצבעותיו, וכו', עליו הכתוב אומר ולא אתי קראת יעקב, ובמהרש"א שם 'ושמעתיו בזה ע"פ המדרש כשבא יעקב למצרים כתיב וירא יוסף וגו' ויבך על צואריו וגו', ויעקב לא נפל שקרא את שמע ע"כ, וז"ש ולא אותי קראת יעקב שלא רמוז בעיניו כו' ולא הפסיק בקיש' וק"ל.

ומסתמא אסור לשומע כמו שאסור למשמיע. עי' טור סי' קכד וכתבו רב שרירא ורב האי שצריך שיכוין לכל מה שאומר ש"צ מראש ועד סוף **כאדם שמתפלל לעצמו** ואין מפסיקין ולא משיחין וכו', ועי' כף החיים שם סק"ו.

וכמדומה, עדיף לומר שאחר עשרות שנים היה חביב לו לשמוע עצם הקריאת שמע דאביו מבלי לצאת בה, ואין זה סותר למש"כ על ביטול הקליפה, שיוכל להיות בצירוף ק"ש של זה ובכיתו של זה.

אמנם לכאורה לא היה מבלבל אביו בקריאתו. ולכאורה לא ידע שקורא ק"ש (ועי' שפתי כחמ"ם).

[א"ה: והיה אפשר"ל שלא היה מבלבל לדבקות יעקב בקריאתו, וכמובא על צדיקים זי"ע שהיו בדעת התפשטות הגשמיים, שלא הרגישו בהפרעת דברים גופניים, אלא בכל זאת מצד ההלכה אסור לעשות שום דבר בשעת קיום מצוה גם אם אינו מפריע, ולכן א"א לומר שיוסף רצה אז לצאת קרי"ש].

טללי תחיה

בס"ד, ט"ו מרחשון תשע"ג לפ"ק.

בצער רב שמעתי על ההזיקות שנגרמו לך, ובברכות ט"ז: שאומרים לאדם על שורו וחמורו שמתו 'המקום ימלא חסרונך', ומעבר לפירוש כפשוטו, יש כאן כוונה עמוקה, הקב"ה נקרא "מקום" כי הוא מקומו של עולם ואין עולם מקומו, כלומר שיש עולם נעלה ומרומם מעוה"ז, והעולם הזה רק אמצעי למטרת דביקות בהשי"ת, וכשאדם זוכר זה, שאף אם נפל ביתו - אלוקיו קיים, יכול למצוא בזה נחמה ללב.

לא הייתי מנחם בדברי דרוש גרידא, בבחינת 'שר בשירים על לב רע' ח"ו, רק בידעי טוהר ליבך ומדרגתך הרוחנית, בוודאי תוכל למצוא התחזקות כל שהיא בדברים.

והקב"ה ימלא חסרונך בכפליים במהרה כפשוטו, ויחזק רוחך לעמוד בלב בוטח ובנפש איתנה בכל התלאות, ותבוא במהרה אל המנוחה והנחלה.

כברכת ידיך המשתתף בצערך

שאל

העגלות מרמזים על כפרה וגאולה

'וירא את העגלות וגו' ותחי רוח יעקב אביהם' (מה, כז), וברש"י מחז"ל כי רמז על עגלה ערופה, ובה כתיב 'כפר לעמך ישראל אשר פָּדִיתָ' (שופטים כא, ח), ודרשין (הוריות ו). 'ראויה כפרה זו שתכפר על יצאי מצרים' [שנפדו], והוקדמה רפואה למכה של גלות, וכפי שהובטח משמיא 'אעלך גם עֲלֵה' (מו, ד), ועגלה יפיה מצרים (ירמיה מו, כ) - נערת, 'גם עלה' אותיות 'מַעֲגֵלָה'. וגם עגלה בארמית לשון מהירות (ע"י פ"מ אגרת ד עה"פ בפרשתן מה, יט ותרומה שם) שנתקצרה גלותם, וכן בפסח מצרים כתיב 'תִּכְסִּי' (בא יב, ד) - לשון סורסי [ארמי, רש"י] (פסחים סא), כי ארמי אובד וירד מצרימה, כן נזכה לגאולה בעגלה ובזמן קריב.

(מתוך מכתב טבת תשע"ז)

משיב דברים נכוחים

אבל באמת לא בריא לי כל הצורך, דלכאורה יש ליישב עפ"י המבואר בעבד"ד עמ' קלב, שאע"פ שאין לעבוד ע"מ לקבל פרס רוחני ומדרגות רוחניות, אך כדי ליכות ליראת שמים שאני, כי זה עצם העבדות שרוצה להיות עוד יותר עבד וירא ה'. ולכאורה לפי זה לא קשה, דהשראת השכינה היא כמו שאר מדרגות שהם ג"כ ענייני דביקות בה', ואעפ"כ אין לכיין בעבורם, וירא'ש שאני.

ויש להעמיק עוד בזה ואכ"מ.

יהודה אלתר [בן רבינו שליט"א]

[א"ה: בעברא דדשא ח"ב עמ' קלב בהערה, הובא דברי רבינו שליט"א על קושיא הנ"ל: ואולי הכא שאני שהיה ציווי מיוחד שהיה באופן כזה, דילפינן מויקחא 'לי לשמי'. אך יל"ע ע"ד החידושי הרי"מ ז"ע מדברי רש"י (ויקרא ט, כג) 'כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו].

סיוע מהשי"ת להישמר מרע

בס"ד, אל כב' עורכי הגליון המופלא 'בנאות דשא',

בגליון ל"ה במדור להבין שמועות הבאתם קושיא על דברי השפ"א שכתב שבהתגברות על היצר ועל רצונותיו, אין לאדם עזר מלעילא, ממקרא מלא שדיבר הכ' צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבונו בידו, ואמרו חז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו.

ונראה לתרץ דיש ב' בחי', יש מלחמת היצר שבאה מצד היצר כמ"ש בגמ' יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום וכו', ויש מלחמת היצר שבאה מצד האדם כמ"ש לעולם יריגיו אדם יצר טוב על יצר הרע. ועל מלחמת היצר שפותח נגד האדם אמרו אלמלא הקב"ה עוזרו וכו', אולם על מלחמת היצר שבאה מצד האדם קאי השפ"א שבזה אין לאדם עזר משמיא.

ידידכם, מרדכי דוד אברמוביץ

[א"ה: השפ"א כתב ע"ד המדרש יוסף משלו נתנו לו משום התגברות, וכי על נסיון של יוסף שייר לומר שבא מצד האדם].

להבין שמועות

האם מועיל תפיסה עבור הכפל וימכר עבור הקרן

ויאמר בי אדני (מד, יח), איתא במדרש (ב"ר צג, ה) אמר רבי סימון בנמוסות שלנו כתיב (משפטים כב, ב) 'אם אין לו ונמכר בגנבתו', וזה יש לו לשלם וכו', ע"ש. שמעתי **מאז"ז האמרי אמת זי"ע** שדקדק הא אמרין (קדושין יח). 'בגניבתו' ולא בכפילו, ואם כן אפילו אם לא היה לו לשלם גם כן אינו נמכר, שהרי השיב את הקרן, היינו הגביע. **ואמר לתרץ**, כי יוסף חטף את הגביע עבור הכפל, ותבע הקרן, ורצה לקחת את בנימין לעבד בשביל הקרן. על כן אמר לו יהודה שיש לו לשלם. והוסיף ואמר, אך יש לעיין אם הדין כן שיכול לחטוף עבור הכפל ולתבוע הקרן (ע"י מנחת חינוך מצוה מב אות ב, ושו"ת חתם סופר ח"מ סי' קלב).

(לקוטי יהודה)

והנה הלקוטי יהודה ציין מנחת חינוך, ושם נסתפק בזה אי יכול הנגב לתפוס עבור הכפל, ושוב יהא נמכר בגניבתו עבור הקרן [ומסיק דאינו יכול, ע"ש]. אמנם יש להבין, דלכאורה באופן דידן **שהקרן שנגב היא עצמו חזרה לבעלים**, אף אם נאמר דיכול לתפוס עבור הכפל קודם שגובה הקרן, אבל כאן בעכ"ח כבר הוחזר הקרן [ואף דמלשון המקנה (קדושין שם) שכתב 'דלמא ככה"ג יתבינן מה שהוא בעין בכפילו ומוזבין ליה בגניבתו כדק"ל ככהאי גוונא בחי"מ סימן פ"ג בשני חובות אחד בשטר ואחד בע"פ, יליד קצת דאף ככה"ג י"ל כנ"ל, אך אין הכרח כמובן]. ומה שציין לד' **החת"ס**, לכאורה אינו ענין לגידון המנ"ח, כי אף להמבואר בחת"ס סברא דהנגב קונה את החפץ, ורק חיוב חזרה מוטל עליו, בכ"ז סו"ס כיון שיש חיוב חזרה לחפץ עצמו, אף שביסודו קונה את החפץ, א"כ מוכרח שהוא עבור הקרן, וכנ"ל - סו"ד, בנידון דידן, איך יובן לתפוס החפץ הנגב עבור הכפל, וצ"ע.

ובעיקר ספיקת **מנחת חינוך** באופן שאין החפץ הנגב בעין ומשלם זוזי, דמדמה למבואר (ח"מ סי' פא) דבב' חובות יכול המלוה לתפוס עבור איזה חוב שירצה. יל"ע למה שכתב **החידושי הרי"מ** (ח"מ סי' א סקט"ו) דדווקא כשיכול לגבות ב' החובות בבי"ד, אזי ל"א דפרעון בע"כ הוי פרעון, ויכול המלוה לתפוס לאיזה חוב שירצה. וא"כ בנידון דידן אינו נמכר עבור הכפל, יל"ע אי חשיב שיכול לגבות בבי"ד, דמצד החיוב לכאורה איכא, וע"י.

[ואגב, בלקוטי יהודה החדש, כתב שבעין תירוץ זה כתב הגה"ק מבענדין זצ"ל ביכנה פאר, והוסיף בזה"ל: ובעת היותי בגור אצל כ"ק גיסי אדמו"ר שליט"א [האמרי אמת זי"ע] אמר לי אשר השיב כתירוץ הנ"ל ושמחתי שכונתי לדעת הגדולים. ע"כ. המעיין **ביכנה פאר** יראה שאינו ענין למש"כ בפנים מהאמרי אמת, ששם כתב לתרץ ע"פ דברי הרמב"ם שהוא ענין אחד ע"מ מה דאיתא (קדושין שם) שלא ימכור וישנה, ולזה דווקא באם נמכר על הקרן, אבל כאן שנמכרה הגביע היה יכול להכמר על הכפל, ע"ש. וע"ז כתב: ובעת היותי בגור וכו'.

עיון בכוונת השפ"א ברכה לפני או לאחריה

איתא **בשפת אמת** (תרל"ז ד"ה נודע): אמרו חז"ל (ברכות לה). כתיב (תהלים כד, א) 'לה' הארץ' וכתיב (שם קטו, טז) 'והארץ נתן לבני אדם' כאן קודם ברכה כו'. וכי אחר הברכה אינו לה' ח"ו. אמנם, אחר הברכה ניתן לבני אדם שיוכל להיות לה' אף כי הוא לבני אדם, שע"י הברכה מתקשר המעשה בקדושה. וזה הוא הברכה שאחר האכילה, שהוא העיקר [שמפורש בתורה] כמ"ש חז"ל (ברכות שם) כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן. והיינו כנ"ל, שמקודם שבא ליהנות נזכר בהשי"ת כדי שלא להתפרד ממנו ע"י הנאה גשמיות, ועי"ז הזכירה מקודם נשכח ונתמעט ממנו הגשמיות, עד שמתהפך הכל לה'.

ובמש"כ **'זוה הוא הברכה שאחר האכילה, שהוא העיקר** [שמפורש בתורה] **כמ"ש חז"ל כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן**, הדברים צ"ב, מה כוונתו דברכה לאחריה הוא העיקר, ומביא הגמרא דקאמר דכל שכן לפניו, ולכאורה מזה משמע שלפניה הוא העיקר, וההוספה במוסגר 'שמפורש בתורה', היינו דמחמת שלאחריה מן התורה כתב השפ"א שהוא העיקר, ועדיין אינו מובן, אמאי בכלל הביא דברי חז"ל כשהוא שבע, וכי צריך ראייה שברכה לאחריה הוא המפורש בתורה. גם כל הענין מדבר על הברכה לפניו ולא על הברכה לאחריה [ואם שיש ליישב, דר"ל דהברכה לאחריה עושה שהכל לה']. - ואולי יש כאן טעות המעתיק, ובמקום: וזה הוא הברכה שאחר האכילה, צ"ל: שלפני. ומחמת טעות המעתיק, הוסיפו אח"כ המוסגר, ומיותר הוא משולחן המערכת